

ТИМУР І ОЛЕНА ЛИТОВЧЕНКИ

**КНИГА
ЗНЕВІРИ
1946–1953**

МИРУ—МИР

---

101 РІК УКРАЇНИ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2019

Передмова

Сьоме Небо. Поза простором і часом

Сонця в бездонно-синьому небі не було тому, що світла тут вистачало скрізь і всюди без усякого світила. Довкілля буквально купалося в яскравому, але водночас зовсім не сліпучому світлі: і безкрає небо, і приємно-прохолодне запашисте повітря, і нескінченні трояндові поля...

О-о-о, до чого ж чудовими є тутешні краєвиди: ліворуч суцільний килим блідо-рожевих троянд і праворуч такий самий блідо-рожевий трояндовий килим. А між ними рівенькою ниточкою тягнеться жовта піщана стежина.

З нескінченності — в нескінченність...

— Господи, до чого ж це прекрасно!

— Так, згоден із тобою, чадо: Божа краса є просто неймовірною.

— Але, мабуть, найдивніше полягає в тому, що тут, у раю, ніщо не набридає, не втомлює очей... Як таке можливе, Господи?

— Усе дуже просто: живучи там, у земному світі, ти мріяв опинитися тут разом із дружиною. Мріяв, хіба ж ні?

— Так, авжеж.

— Отож твоя мрія здійснилася, ви обидва опинилися саме тут, в омріяному місці. Пам'ятаєш, що якось сказав Я двом сліпим?

— «Нехай станеться вам згідно з вашою вірою!»¹

---

¹ Матв. 9:29.

— З вами обома це сталося також. Згідно з вашою обопільною вірою.

Отець Олександр нахилився до найближчого куща, на ходу зірвав з кінчика гілки маленький невагомий пуп'янок, підніс до обличчя, глибоко вдихнув чарівний аромат. Негайно слідом за тим озирнувся на трояндовий кущ і з подивом побачив, що на місці щойно зірваного вже росте новий пуп'янок — такий самий, як і у нього в руці. Дивно?.. Скільки часу він уже провів тут, але саме це його й дивує. Досі дивує...

— Так, чадо, все вірно: Божа краса не може бути недосконалою, тому на місці зірваного негайно з'являється новий пуп'янок, на місці зірваної квітки — нова квітка. А щодо тих, про кого ти щойно подумав...

— Ти вже і про них знаєш, Господи, — зітхнув священник.

— Це ще простіше, ніж нова квітка на місці щойно зірваної. Адже кожну нашу бесіду ти, чадо, вперто зводиш до одного і того самого.

Отець Олександр озирнувся на Христа, Який саме в цю мить погладжував Свою акуратненьку борідку долонею, пробитою давньоримським цвяхом майже два тисячоліття тому.

— Я не втомлююсь говорити про це, Господи, бо шкода мені заблудлих душ, які добровільно відштовхнули райську красу.

— Багато осель у домі Мого Отця¹, — усміхнувся Христос.

— То що ж, кожному буде оселя згідно з його вірою?..

— Чи згідно з невір'ям, але то вже кому й чого хочеться. От візьми хоч би твою дружину в земному житті...

Сприймавши це як натяк, отець Олександр озирнувся і закликаючо махнув Зінаїді Петрівні рукою, та вона лише ввічливо усміхнулася: мовляв, облиш, не хочу втручатися. Йї лишилася там, де перебувала до того — далеко позаду від чоловіків.

— От бачиш, чадо: твоя дружина добре знає, що не повинна заважати нам — отож і не заважає, йде собі спокійненько

---

¹ Ів. 14:2.

позаду. І їй добре, і нам. Те саме і з душами людськими стається, коли потрапляють вони сюди. Кожна душа йде, куди їй призначено. За вірою чи зневірою. Чи за невір'ям.

— Але ж сотні... тисячі... багато-багато тисяч!..

— Навіть багато мільйонів, — спокійно підказав Христос.

— Але ж мільйони не повірили!!! — жахнувся отець Олександр. На що Христос лише мовчки, з глибокодумним виглядом розвів руками.

— Скажи от що, Господи...

— Слухаю тебе, чадо.

— Скажи, благаю, чи означає це, що я погано проповідував? Бо якщо мільйони й мільйони, то...

— Не означає, можеш не перейматися тим, — Ісусова усмішка зробилася трохи загадковою.

— Але ж мільйони не потрапили сюди, до раю!.. Наприклад, ніяк не можу забути про одного чекіста, котрий постійно переслідував мене за життя.

— Чи не про Пилипа Загоруйка йдеться?

— Так-так, саме про нього! Яюсь я подумав: «Бог їм усім суддя, чекістам цим». Й особливо цьому непутящому Пиливові Загоруйку...

— Запевняю, чадо, що Отець Мій Небесний з ним розібрався.

— Ага!.. — священник мимоволі озирнувся.

— Можеш не шукати, в раю Божому його душі немає, — Ісус загадково всміхнувся й додав: — Він в іншому місці.

— Ну так, звісно... А в якому саме, Господи?

— В тому, на яке заслужив, — знов усміхнувся Ісус. — Сталося йому згідно з невір'ям його.

— Отож бо! — зітхнув отець Олександр. — А вибір без Бога в душі — це неправильний вибір.

— У вибір таких людей, як цей Пилип Загоруйко, не втручається навіть Отець Мій Небесний, не втручайся і ти, чадо. Ти ж не більший ні від Отця, ні від Мене, ані від Духа.

— Звісно, Господи.

— Тож для вас головне, що в цей світ краси потрапили ви з дружиною. А за решту не переймайся. Решта нехай обирає сама, кому де миліше бути.

— Нехай обирає, — зітхнув священик і тихо додав: — Але ж несила згадувати, що вчинили вони через зневіру та безвір'я своє там, на багатостраждальній Землі!..

Цього разу мовчали довгенько, лише м'який жовтавий пісок мірно рипів під сандаліями на кожному кроці. Нарешті Христос мовив:

— Так, наробили стільки всього, що моторошно буває дивитись на те, спускаючись на грішну Землю. Серце так і крається, так і крається... Але нічого: з часом добро і порядок восторжествують в їхніх серцях. Тоді Божий порядок буде відновлено. І там, на Землі все стане, як тут, у Божому раю на Сьомому Небі.

— Отже, так буде, Господи?..

— Не сумнівайся, чадо, так і станеться, — усміхнувся у відповідь Ісус. — Ти тільки молися за просвітлення для тих, хто й досі лишається там, на Землі.

— Я молюся, Господи! І вона, моя люба дружина, теж молиться...

— Ото й добре. Моліться й надалі.

1946

«Мінна» риболовля

**«Парк на Гапкінштрассе¹»,
Запоріжжя, березень 1946 року**

Клята війна настільки потужно перепаскудила їхнє місто, що в ньому, здавалось би, не залишилося жодного порядного місця, де можна було б просто так, без будь-яких задніх думок щиро поговорити. Неймовірно скупчення вогких руїн, укритих брудним снігом, поміж якими деінде стирчали стовбури дерев із голими, поламаними чи зрізаними в найнеочікуваніших місцях гілками, народ називав «Парком на Гапкінштрассе». Його перевага перед іншими подібними місцями полягала у близькості до об'єкта, на якому тепер працював виконроб Артеменко.

Саме тому Никифор і погодився зустрітися тут зі своїм бойовим товаришем Денисом Голошокіним. Справді, додому його не запросиш — там вагітна Уляся любовно облаштувала дитячий куточок в очікуванні їхнього майбутнього первістка, тож навіщо їй заважати? В робітничій їдальні завжди стоїть такий галас, що й не поговориш як слід. У ресторан іти занадто дорого, в кіно... кгм-м-м... У кіно їм разом з Уляською не завадило б сходити, бо востаннє якусь комедію вони дивилися, лячно зізнатися, ще до війни. Отож

---

¹ Нинішній Соборний проспект (з 4 січня 1952 року до 19 лютого 2016 року — проспект Леніна) в 1930—1940-х роках (окрім періоду німецької окупації) офіційно носив ім'я Карла Лібкнехта. Однак неофіційна, народна назва непарного боку проспекту (ближчого до Дніпра) була «Гапкінштрассе», тоді як парного боку — «Піжон-стрит».

і не лишалось іншого виходу, окрім як пожертвувати однією з обідніх перерв.

Зустрілися біля отого «парку», купили кожному по парі ще теплих пиріжків із горохом — а які ж іще пиріжки вони могли купувати, як не «артилерійські»?! Піджартовуючи з наслідків вживання погано звареного гороху, почали згадувати фронтові будні їхньої батареї 76-міліметрових гармат. Від них насилу вдалося перейти до неприємної справи — що, власне, і стала причиною теперішньої зустрічі. Тоді Денис і почав булькати, немов позабутий над багаттям казанок:

— Ти розумієш, Никифоре Кузьмичу?! Він мені каже: «Це ви, товаришу Голощокін, там, на фронті, батареєю командували, а тут, у мирному житті, ви є моїм підлеглим, і я не дозволю, не допущу свавілля з вашого боку! Мусите виконувати мої розпорядження, і крапка».

— Так і сказав про свавілля?

— Так і сказав, в тім-то й біда! Якби не це...

— То може, ти даремно його не послухався? Бо знаєш, працює у мене на об'єкті парочка штукатурів, яких теж хлібом не годуй — дай лише все по-своєму зробити. Усе по-своєму, а не як належить. То я їх теж, бува...

І Никифор стиснув дужий кулак, аби продемонструвати, що зазвичай робить із свавільними штукатурами.

— Та ну, скажеш таке! — відмахнувся Денис. — Маєш розуміти, що ми обидва знаємо, що таке дисципліна. Ось ти, приміром, на війні командував взводом розвідки при моїй батареї, ти мені був підпорядкований. Але ж і моя батарея воювала не сама по собі, а в складі дивізіону! Наді мною теж начальство було, тому я прекрасно розумію, що таке дисципліна.

— Тоді в чім річ?

— А в тім, що це наука! Зрозумій, Никифоре Кузьмичу: ось ці твої штукатури свавілля виявляють, усе роблять не так, як треба — але ж є рекомендації чи... я не знаю, норми там... нормативи, стандарти, рекомендації, які розповідають, як треба робити?

— Звісно, що є.

— Отож! А хто ці рекомендації виробляє? Ваша будівельна наука. А щоб сказати нове слово в науці, вигадати щось краще від того, що вже було — тут творча свобода необхідна. Бо якщо все в рамках дисципліни... Та якої ще дисципліни?! Від мене насправді вимагають робити все в рамках старих рекомендацій. І як при цьому щось нове винаходити?

— Ну-у-у, я не знаю... — прораб трохи навіть знітився.

— Зате я знаю: якщо все життя по закапелках переховуватися, нічого путящого не вийде. От коли на війні ти для батареї розвіддани добував, то як діяв: від небезпеки ховався чи вів своїх розвідників, куди треба?

— Е-е-ет, таке скажеш!..

— От і я теж хочу йти вперед. А мене стримують... Тому я вже практично вирішив: звільнюся звідси і до Дніпропетровська поїду! Подейкують, там для таких, як я, працювати значно краще.

Денис пустився в розлогі пояснення, заговоривши на підвищених тонах. Никифор не зупиняв його. Позаяк обидва «артилерійських» піріжки були вже з'їдені, він автоматично поліз до кишені ватника за капшуком зі знаменитою люлькою... і зовсім недоречно намацав там же округлий камінчик, піднятий минулої осені на дніпровському березі в пам'ять про іншого друга — не фронтового, а мирного.

«Усе життя по закапелках переховуватися», — сказав Денис. Е-е-ех, що він знає про те, як воно — жити під чужою машкарою, видавати себе за іншого!.. Молодий, зелений, запальний. І не поясниш йому нічого, не виллеш душу, як міг би вилити...

До речі!..

— Послухай, Денисе, наскільки я пам'ятаю, ти Білоцерківця також знав?

— Га?.. — ображений начальством науковець обірвав сповідь на самому піку пристрастей і тепер явно не розумів, про що саме його запитують.